

Oponentský posudek:

Memorabilien-Buch jako pramen pro poznání dějin královéhradeckého biskupství

Disertační práce Hradec Králové, 2022

Autor: Mgr. Kateřina Doležalová

Studijní program: P7105 Historické vědy

Studijní obor: DRPVHA Archivnictví

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Věra Němečková, Ph.D.

Konzultant: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Práce si klade za cíl kompletní zpracování a představení unikátního historického pramene, kterým je třídílný Memorabilien-buch pořízený v druhé čtvrtině 19. století tehdejším královéhradeckým biskupem Karlem B. Hanlem. Autorka usiluje o průzkum pramene ze všech perspektiv. Přestože se jedná o známý pramen, který byl v minulosti mnohokrát ze strany různých badatelů využit, schází právě jeho celkové zpracování, což tato práce má napravit. Jedná se tedy nepochybně o důležitý a dobře formulovaný cíl.

Práce má logickou strukturu, obsahuje přehled dosavadního bádání a debaty k charakteru samotného třídílného spisu. Povedená je kapitola o upřesnění základní terminologie, spor kronika nebo pamětní kniha, někde mohla využít i další kvalifikační práce, např. disertace, kterou o farních pamětnících napsal Jaroslava Mrňa.

Z relativně dlouhé kapitoly o určení charakteru Hanlova Memorabilien-buch bych měl několik otázek: například k tvrzení autorky na s. 12: „Pamětnice sice vznikala pod rukama úředníků, dá se říci, že i v úředním prostředí (na půdě královéhradeckého biskupství), a na její genezi mělo určitým způsobem vliv i úřední nařízení, rozhodujícím činitelem je však fakt, že pro úřední účely založena nebyla“. Je tak opravdu? Možná v užším významu a přímo nikoliv, ale celkově přece sloužila podstatně k potřebám úřadu, sloužila institucionálním zájmům hradeckého biskupství a pracovali s ní především úředníci, historickým pramenem je až druhotně, odvozeně. Podobně bych rád slyšel podrobnější argumentaci k zařazení pamětní knihy jako

ego-dokumentu? Asi to lze obhájit s tím, že obsahuje osobní glosy a postřehy biskupa Hanla, ale přeci jen je rozdíl oproti deníku či podobným pramenům.

V pasážích o vlivu historismu a romantismu lze ocenit nastudování rozsáhlého souboru literatury a odkazy na zahraniční práce, ale nějak tam chronologicky a obsahově neseď odkaz na Švendu (narozen 1741?!), který přece charakterem svého díla a činnosti patří k předchozí etapě vývoje historické vědy a vztahování k dějinám.

S tím souvisí na řadě míst konfušní vyjadřování například autorčiny spekulace, že Hanl předběhl Chotkova nařízení o zřizování Pamětních knihy ve všech možných institucích a že tedy Hanl byl „nadčasový“. Jednak tím poněkud ztrácí smysl její poměrně extenzivní popisování geneze, obsahu a kontextu Chotkova nařízení, jednak není to naopak spíše *Zeitgeist* v akci? Totiž, že Hanl i Chotek docházejí ke stejným závěrům nezávisle na sobě spíše, než jakási údajná Hanlova „nadčasovost“.

Podobně v kapitole s životopisem biskupa Hanla: charakter člověka může být po mém soudu komplexní, komplikovaný, problematický, konfliktní ale opravdu nevím, co znamená „pestrý“ (s. 36). Nevím také, co chtěla vyjádřit formulací, že biskup vykonal ročně 3-4 visitace, „které jednotlivě trvaly až 2 měsíce“ (s. 44).

Celkově přes tyto výhrady nabízí vstupní kapituly cennou reflexu nad zaměřením, posláním a charakterem Memorabilien-Buch, který se jeví v řadě ohledů jako hybridní, unikátní formát a závěry autorky lze akceptovat.

Těžiště práce má ležet v následujících svou kapitolách, kodikologickém popisu (rozboru) spisu a obsahové analýzy třech dílů.

Samotný popis je užitečný a poskytuje dobrý vhled a seznámení se spisem. Podobně popis obsahu knih je zevrubný a spolehlivý. Přesto je třeba formulovat řadu výhrad.

Jako nadbytečné se jeví překlady formulací nařízení do češtiny následované extenzivními citacemi německého originálu, ty by měly být případně v poznámce pod čarou. To se týká celé práce, kde se zcela zbytečně a neústrojně zdvojuje německé a české znění pramene, u názvů měst a podobně to působí nadbytečně až absurdně, zvláště, když se to stále opakuje. Celkově je to u typu kvalifikační práce určené odborníkům zcela zbytečné, jen to působí dojmem umělého natahování textu nebo snahou autorky využít všechen přepsaný, nashromážděný materiál.

Při četbě instrukce k přípravě pamětnic nicméně překvapí, že i po období osvícenecké kritiky ještě jsou dávány za vzor současným autorům pamětních knih zrovna styl středověkých kronikářů.

Z práce vyplývá, že je především cenným pramenem pro církevní dějiny doby svého vzniku, především pokud jde o majetkové zajištění a institucionální postavení hradeckého biskupství. Paradoxně z výsledků jejího výzkumu vychází, že je spíše cenným zdrojem informací pro hospodářské, sociální a regionální dějiny, případně pro dějiny každodennosti, než pro samotné „církevní dějiny“, což je jistě důležité zjištění.

Přestože se tyto pasáže nazývají „obsahová analýza“, reálně je to převážně jen popis, kde chybí kontexty, vysvětlení použitých dobových pojmů, například charakteru různých platů a dávek, jejich význam pro biskupské hospodaření, je to vlastně jen převyprávění obsahu knihy s malou přidanou hodnotou.

Třetí část, která by měly být pro cíl práce, tedy přínos Memorabilien-buch pro církevní dějiny, nejvýznamnější, je paradoxně nejkratší. Obsahuje přínosnou tabulku časové frekvence opsaných dokumentů, ale právě tady měla následovat skutečná analýza, zda jsou zaznamenány nějaké dokumenty, které se mezitím ztratily, zanikly, nebo zda všechno lze dohledat v originálním znění někde jinde a pak Memorabilienbuch představuje „jen“ cenný odkaz na důležitý zdroj informací.

Celkově je předložená práce velmi popisná, ale u tohoto typu disertace a oboru lze popisnost akceptovat. Navíc se nepochybně stane důležitým výchozím bodem pro budoucí badatele, kteří budou chtít k Memorabilien-buch pracovat. Přesto si kladu otázku, zda nemohla dojít k lepším výsledkům, kdyby si vybrala nějakou dílčí problematiku a tu pojednala důkladně, skutečně analyticky, se zařazením do příslušných kontextů. Potenciál k tomu rozhodně má.

Přes všechny uvedené výhrady lze práci doporučit k obhajobě.

Prof. PhDr. Tomáš Petráček Ph.D., Th.D.

V Hradci Králové 19. srpna 2022